

ביאורים

ישנם ספרי אמונה רבים שנכתבו במהלך הדורות. ספרי האמונה הבסיסיים ביותר הם התלמוד הבבלי, התלמוד הירושלמי, והמדרשים. בחלק מספרים אלו בלולות ההלכה והאגדה יחדיו. בדרך כלל מעמיקים לומדי התלמוד בעיקר בהלכה, וקוראים במהירות את ענייני האגדה. אך אם נעיין ונעמיק באגדה הנמצאת בהם, נגלה עושר גדול של יסודות אמוניים שחז"ל רצו להעביר לנו. חלק גדול מספרי האמונה במהלך הדורות באו להרחיב ולהעמיק את מה שקיים בתלמוד, או לדלות ממנו תפיסת עולם מגובשת: רב סעדיה גאון, שהוא חלוץ כותבי ספרי האמונה, בספרו 'האמונות והדעות', הרמב"ם ב'מורה הנבוכים', בהקדמותיו לפירוש המשניות, באגרותיו ובחלקים מחיבורו 'משנה תורה', רבי יהודה הלוי בספר 'הכוזרי' ועוד - עד סופרי זמננו. ספרים אלו שונים מאוד בסגנונם ובתוכנם, ואף חולקים זה על זה. תפקידם של בני התורה לעמול בספרים אלו, וליצור יצירה חדשה הנולדת מהמפגש של תפיסות העולם השונות. יצירה המותאמת לדור שלנו ומנחה אותו בתפיסת עולמו הרוחני ובאורחות חייו.

ספרים אלו בונים את האדם ומעמיקים בו את אהבת ה' ואת אהבת העולם כולו. לימוד בספרים אלו ייצר אנשים גדולים המביטים למרחוק, נותנים משמעות ועומק למאורעות המתרחשים, ומתווים דרך לעתיד טוב יותר ושלם יותר.

הרחבות

• ללמוד כוזרי עם הרב קוק

בספרים... שְׁהֵם הֵנָּם שְׂדֵה הָעֲבוּדָה עֲצֻמָּה, הַמְצַמְדִים אֶל הַמַּחֲשֶׁבֶה הַנֶּחְצִית בְּמַעֲמַד יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁלָל... הַפּוֹזְרִי. הַגֵּר"א הַדְרִיךְ לַלְמוּד אֶת סֵפֶר הַכּוֹזְרִי: "שֶׁהוּא קְדוֹשׁ וְטָהוֹר, וְעֵיקְרֵי אֲמוּנַת יִשְׂרָאֵל וְתוֹרָה תְלוּיִים בּוֹ" [מתוך התורה הגואלת ג, מבוא]. ואכן, כשהרב קוק התחיל להעביר שיעורי מחשבה בישיבה, הוא קבע שיעור קבוע בספר הכוזרי, כמובא באגרותיו: "כעת הוספתי את המקצוע החביב והיסודי של לימוד חכמת דתינו הקדושה הפנימית, בהגידי שלושה שיעורים בשבוע את הכוזרי" [אגרות הרא"ה ב, שלט]. הרב קוק נתן שלושה שיעורים שבועיים בספר הכוזרי, על פי שיטתו שלימוד אמונה צריך להיות בקביעות, ולא בדרך ארעית.

את יחסו של הרב קוק לספר הכוזרי אפשר ללמוד מדבריו: "הכוזרי... ספר המתפשט בהגיונותיו על רוב המקצועות של הלכות דיעות וכולל תמציות של שיטות עמוקות ורחבות". אגב הלימוד בספר הכוזרי היה הרב קוק מרחיב גם בשיטות האחרות, "והפרטים השכליים והמוסריים הרבים היוצאים מהן" [אגרות הרא"ה ב, תקא].

בידינו סיכומים של חלק משיעורי הרב קוק על ספר הכוזרי. ננסה לטעום מעט מאותם שיעורים. ריה"ל בחר לבנות את הספר על סיפור ממלכת כוזר שתרה אחר דרך האמת, ובסופו של דבר מצאה את האמת אצל העם היהודי. על כך אמר הרב קוק: "רבנו יהודה הלוי ז"ל, בבואו לתאר בספר הכוזרי את התמונה הישראלית האמתית ולהבינה לעולם כולו באופן פשוט וברור. להראות לכל באי עולם את ערך האומה הישראלית, כשהיא מתעטרת בהוד תפארת האמונה הקדושה אשר אין על עפר מְשָׁלָה (=אין עם שדומה לה)... ללמד תועים בינה ולהראות לעולם את האמת האמתית ולא המדומית, מצא לנחוץ להביא ולתאר בפתיחת ספרו את המעשה הנפלא. מעשה עם הכוזר, שגם בהיות עם ישראל בגלות המר הזה, מפוזר ומפורד בין העמים בלי שום מעמד ובסיס מדיני בחיים, באותה השעה ובאותו הזמן נמצאה אומה (=הכוזרים) אשר בלכתה לדרוש אחרי האמת, נוכחה לדעת כי אמנם אין אמתיות כישראל ואמונתו" [מאמרי הרא"ה, שיעורים בספר הכוזרי, א, עמ' 485].

להצלחת שילה יוסף בן משה הי"ו

ספרי המחשבה
במהלך הדורות

אוֹתָם קִוִּי הָאוֹרָה° הַנִּמְשָׁכִים וְהוֹלְכִים בְּשֹׁטֵף הַדְּרוֹת, כְּשֶׁהֵם נִסְקָרִים בְּסִקְרִיהַ מְעַגְלָתוֹ° רְפֻלְקֵסִית°, הַהוֹלְכָת וְחוֹזְזֹת, מִתְאַדְרָת וּמִתְבַּרְכָת בְּמִרוּצַת גְּלִיהַ וְהַכְּפֻלַת רְעִידוֹתֶיהָ°, מִן הַתְּחֵלַת הַתְּגִלוֹת הַמַּחֲשֶׁבֶה הָעֵבְרִית, בְּסִפְרִים שְׂאֲחָרֵי כְּתָבֵי הַקֶּדֶשׁ, הַתְּלַמּוּדִים וְהַמְדַרְשִׁים, שֶׁהֵם הֵנָּם שְׂדֵה הָעֲבוּדָה עֲצֻמָּה°, הַמְצַמְדִים° אֶל הַמַּחֲשֶׁבֶה הַנֶּחְצִית° בְּמַעֲמַד יִשְׂרָאֵל - לְמִשְׁלָל מִן סִפְרֵי רַב סְעֲדִיָה גְּאֹוֹן, הַרְמַבְ"ם, הַפּוֹזְרִי, חוֹבוֹת הַלְּבָבוֹת, הָעֵקֶדָה°, הָעֵקָרִים, וְדוּמִיָּהֶם. וְכֵה יִלְךְ הַקּוֹ הַלֵּךְ וְהַקֵּף לְאִטּוֹ, עַד סִפְרֵי רֵאשִׁית חֻקָּמָה, שְׁלָ"ה, מִהַר"ל מִפְּרָאג, וְכָל הַדּוּמִיִּים לָהֶם, וּמָהֶם עַד סִפְרֵי הַדְּרוֹת הַמְּאַחֲרִים, סִפְרֵי הַגֵּר"א וְתַלְמִידָיו, הַגֵּר"ז מִלֵּאדִי° וְכָל בְּעֵלֵי הַסִּבְרָה שְׂבַחֲסִידוֹת, וְכָל הַדּוּמִיִּים לְאֵלָה וּלְאֵלָה וְכָל הַמּוֹתְלִידִים מֵהֶם, סִפְרֵי הַרְבַּ מִשֶּׁה חַיִּים לוּצְאִטוֹ, יְסוּד וְשֵׁרֵשׁ הָעֲבוּדָה וְכִיּוּצָא בּוֹ, וְכָל הַסִּפְרִים הַמְּמַצְעִים° בֵּין תְּקוּפָה לְתְקוּפָה וּמָהֶם עַד עֲבוּדַת בַּחֲרֵי הַמַּחְבְּרִים בְּדוֹרְנוֹ וְהַסְמוּךְ לוֹ, שְׂבַמְקַצֵּעַ הַחֲבִיב וְהַנְּעֲרֵץ הַזֶּה.

סִפְרִים כְּאֵלָה וְכָל מְקוֹרוֹתֶיהֶם, וְכָל הַמּוֹתְיָחִשִׁים לָהֶם, וּמִסְתַּעְפִּים מֵהֶם, כְּשֶׁהֵם מְבַרְקִים° בְּנִפְשׁ הַהוֹגָה בָּם, בְּטְהַרַת לֵב, בְּגִבּוֹרָה וְצִהְלָה, בְּמִתְיַנּוּת, בְּשִׁקְט וְשְׁלוֹת חֻקָּמִים, הַמַּחְבְּרִם אֶל כְּלָלוֹת הַתּוֹרָה וְהָעֲבוּדָה, אֶל אֲהַבַת הַמְּקוֹם בְּרוּךְ הוּא, אֲהַבַת יִשְׂרָאֵל וְאֲהַבַת הַבְּרִיּוֹת וְהַחַיִּים בְּכָלֵל, בְּצַרוּף דַּעַת הָעוֹלָם וְהַחַיִּים, הַמְּתַרְחַב וְהוֹלֵךְ, עַל פִּי תְבִיעָה פְּנִימִית לְמִזּוֹן רוּחָנוֹ מְמִינוֹ°, וּלְפִי אוֹתָהּ הַמּוֹדָה שֶׁהַדַּעָה מִתְרַגְּלַת לְשׁוֹטֵט בְּמַרְחָבִים, מְמַלְאִים הֵם אוֹתָהּ° הוֹד וְהַדָּר, עֲצָה וְתוֹשִׁיָה, חַיִּים וְעוֹ. וְהֵם מוֹלִידִים חֲזִינוֹת וְרַעֲיוֹנוֹת חֲדָשִׁים וְרַעֲנָנִים, לְאִין חֻקֵּי שְׂמִים לְרוּם וְאַרְץ לְעַמֵּק וְרַחֵב לֵב נְבוֹן אִין חֻקֵּי, וּמְכַנְסִים פְּזוּרֵי-מַחֲשָׁבוֹת וְשִׁבְרֵי רַעֲיוֹנוֹת לְאִין מְסַפֵּר, לְהוּצִיא מִכָּלֵם יַחַד כְּלִים שְׁלָמִים, שִׁיְצַלְחוּ בְּאִין-סִפְק לְהוֹסִיף אוֹרָה עַל דְּרָכֵי עַמָּנוּ הָאֲהוּב, לְלַמֵּד מִן הַמַּפְרָשׁ עַל הַסְּתוּם מִמְּהַלֵּךְ הָרוּחַ שֶׁל שְׁנוֹת דוֹר וָדוֹר עַל רוּחַ זְמַנָּנוּ וְדוֹרְנוֹ. וְכִשֶּׁהֵם מְתַפְרָצִים מִן הַלֵּב אֶל הַכְּתָב, אַחֲרֵי שֶׁהֵם מוֹלִידִים בְּחֻכּוֹכֵם° זָרֵם חַי חֲדָשׁ, מְאִיר וּמְחַמֵּם, כְּבָרְקִים יְאִירוֹ תַבֵּל וְיִזְהִירוֹ כְּזֹהַר הַרְקִיעַ גַּם עַל אֶרֶץ מְאֻפְלִיָה°, וּמָהֶם עֲנָפִים יִשְׁתַּרְגּוּ, וּנְחָלִים יִשְׁטְפוּ עַד מְרוֹם אוֹצֵר הַמַּחֲשֶׁבֶה וְהַרְגֵּשׁ אֲשֶׁר לְיִשְׂרָאֵל, שְׂבַהֲתַפְרִטוֹתוֹ הַחֲרִיפָה הַמְּדִיקַת וְהַפּוֹפּוֹלִרִית דְּקָא עֲתִיד הוּא לְרוּמֵם קְרוֹן יִשְׂרָאֵל.

(אָדַר הַיְקָר, מַעֲט צָרִי - הַמְּשֶׁה)

קִוִּי הָאוֹרָה - גִּילוּיִים שׁוֹנִים. **מְעַגְלָת** - סִקְרִיה שְׂמַאחַדַת וּמַחְבַּרַת אֶת הַדְּבָרִים הַשׁוֹנִים. **רְפֻלְקֵסִית** - כָּל לִימוּד פּוֹעֵל עַל הַבְּנַת כָּל מַה שֶׁכֵּבַר נִלְמַד. **וְהַכְּפֻלַת רְעִידוֹתֶיהָ** - מִשְׁל לְהַתְּחַלְפוֹת הַסְּגוּנוֹת שֶׁבְּסִפְרֵי אֲמוּנָה. **שְׂדֵה הָעֲבוּדָה עֲצֻמָּה** - הַמְּקוֹרוֹת הַבְּסִיסִים שְׂאוֹתֵם צָרִיךְ לְהַבִּין. **הַמְצַמְדִים** - הַצְּמוּדִים. **הַמַּחֲשֶׁבֶה הַנֶּחְצִית** - תּוֹרָה שֶׁבְּכַתְּבָה. **הָעֵקֶדָה** - סִפְר עֵקֶדַת יַחַק לְר' יַחַק עֵרַאמָה. **הַגֵּר"ז מִלֵּאדִי** - בַּעַל הַתְּנִיא. **הַמְּמַצְעִים** - הַעוֹמְדִים בְּתוֹךְ. **מְבַרְקִים** - מְאִירִים. **מְמִינוֹ** - לְסוּג זֶה שֶׁל תְּכֵנִי עוֹמֵק בְּ"דַעַת הָעוֹלָם". **אוֹתָהּ** - אֶת נִפְשׁ הַלּוּמַד. **בְּחֻכּוֹכֵם** - בְּמַפְגֵּשׁ זֶה עִם זֶה. **מְאֻפְלִיָה** - חֲשׁוּכָה.